

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Rzeszowie

Dodatek historyczny Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie

Szanowni Państwo!

W tym roku obchodzimy Jubileusz 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Instytut Pamięci Narodowej realizuje szereg projektów związanych z tym wydarzeniem, w wymiarze naukowym, edukacyjnym, informacyjnym i kulturalnym. Wiele spośród nich rozpisanych zostało również na kolejne lata, gdyż kształtowanie niepodległego państwa polskiego było procesem kilkuletnim.

Również Oddział IPN w Rzeszowie przygotował samodzielnie oraz we współpracy z innymi instytucjami liczne wydarzenia odwołujące się do czynu niepodległościowego naszych przodków. Jesteśmy do dyspozycji zarówno najmłodszych mieszkańców Podkarpacia, jak też dla tych nieco starszych, zachęcając do korzystania z naszych propozycji.

Dokonania licznych pokoleń Polaków zasługują na pa-

mięć, szacunek i cześć. Ich postawa i poświęcenie dla Ojczyzny kształtują naszą tożsamość, tradycje i wartości. Dzięki temu możemy poczuć się wspólnotą, a każdy indywidualnie realizując współczesne zadania na rzecz Polski, przykłada swoją rękę do czynu niepodległościowego naszych przodków.

Dr Dariusz Iwaneczko,
Dyrektor Oddziału IPN w Rzeszowie

O potrzebie świętowania rocznic państwowych

Dr Bogusław Wójcik

W ósmą rocznicę odzyskania niepodległości, 11 listopada 1926 r., na falach Polskiego Radia Józef Piłsudski w utrzymanym w bajkowej konwencji przemówieniu wypowiadał między innymi te słowa: „Grzmia bębny warkotem okrutnym. Brzmia trąby mosiężne krzykiem, wołając żołnierzy. Idzie lud zbrojny, idzie twarda w zbrojach piechota, hełmy na nich stalowe, świecą lufy żelazne, idą krokiem twardym, miarowym, idą po zwycięstwo. (...) Świat zaczarowany, przemiany ogromne, skąd idą? Dokąd płyną? Czy z bajek i czarów? Czy z czego innego?”.

Wsluchując się w te słowa, słyszę odgłosy stukających o bruk żołnierskich butów, szcęk broni i wiwatujące tłumy. Dostrzegam dumę młodzieńców w czapkach z legionowymi orzełkami, myślę o ich poświęceniu, poniesionych już wojennych trudach i perspektywach kolejnych walk, podczas których bronić będą wciąż jeszcze kruchej niepodległości Polski. Odczuwam ich szczęście z odrodzenia państwa i odzyskanej wolności, ale także z odrodzenia duszy. Uświadamiam sobie, że ja i mój świat, w którym żyję, wszystko wokół mnie wyrasta z odzyskanej i obronionej wówczas niepodległości, bez której my, współcześni Polacy, nie byłibyśmy sobą. Myślę o geopolitycznych uwarunkowaniach, które umożliwiły odrodzenie Rzeczypospolitej, o bezpośrednich architektach tego wydarzenia: Józefie Piłsudskim, Romanie Dmowski, Ignacym Paderewskim, Wojciechu Korfiantym, Ignacym Daszyńskim, Wincentym Witosie i całej rzeszy idealistów i bohaterów. Nie będą oni bezimienni o tyle, o ile zechcemy dostrzec upamiętniające ich czyny pomniki, obeliski, tablice, których tak wiele przetrwało w otaczającej nas przestrzeni publicznej, mimo niesprzyjających uwarunkowań PRL.

Przeżywam radość, gdy we wspomnieniach i obrazach ożywają bohaterskie czyny tych ludzi, którzy gotowi byli dla wolności Ojczyzny poświęcić wszystko. Tak jak na przykład Mieczysław Kumiegi z Rudnika nad Sanem, który zginął w 1919 r. podczas Kampanii Wileńskiej. Został ranny w nogi, a następnie zakłuty sowiec-

kimi bagnietami. Wykonana przez jednego z żołnierzy rycina, przedstawiająca to zdarzenie, przekazana rodzinie, zaginęła podczas kolejnej zawieruchy wojennej wraz z innymi dokumentami. Przetrwaly jednak jego fotografie, między innymi ta z kolegami z frontu. Takich jak on, którzy oddali życie za niepodległość Polski w latach 1914-1920, tylko ze szkoły, do której uczęszczał, a więc Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Rudniku nad Sanem, było piętnastu.

Staram się, by rocznicowe fanfary nie przygłuszyły namysłu nad historią Polski, która splota się z jej teraźniejszością. Dlatego powracam do pytań o źródła i kierunki dokonujących się przemian przed stu laty i dziś. Chcę wznieść się ponad wir bieżących spraw rodzinnych, zawodowych i społecznych, by wyraźniej dostrzec Rzeczpospolitą, czyli naszą wspólną sprawę, nasz wspólny ojczysty byt, dzięki któremu,

będąc w nim, czujemy się, jak w domu. Po wybuchu II wojny światowej i po jej zakończeniu miliony Polaków zostały zmuszonych do emigracji politycznej; przez dwie ostatnie dekady miliony z nas wybierały emigrację zarobkową. W ramach tego ostatniego zbiorowego doświadczenia mogliśmy się przekonać już nie z lektury dzieł literackich, pamiętników, czy wspomnień, jak gorzkie bywa życie wśród obcych i tęsknota za rodzinnymi stronami. W tym kontekście łatwiej odczuć chociażby namiastkę stanów ducha, które przeżywali nasi rodacy sto i więcej lat temu. Jak wielkie było ich umiłowanie ojczystego kraju, gdy walczyli o jego niepodległość podczas insurekcji kościuszkowskiej, powstań listopadowego i styczniowego, na frontach I wojny światowej i w trakcie powstań wielkopolskiego i śląskich. Ileż potrafili znieść upokorzeń i jak wielki był ich upór, skoro rusyfikowani i germanizowani nie pozwolili wydrzeć sobie języka ojczystego, zwyczajów, religii i godności.

Chcę świętować 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości ze swoją żoną i córkami, rodziną, sąsiadami, mieszkańcami Podkarpacia i całego kraju. Z Wami wszystkimi, Polakami XXI wieku. Chcę, by to świętowanie miało również wymiar pragmatyczny, byśmy zrozumieli, że tamta niepodległość i niepodległość dzisiejsza nie zrodziły się z bajek i czarów, lecz z ogromnego wysiłku, poświęcenia i ofiar naszych braci i sióstr, Polaków, którzy nie wahali się za wolność oddawać swojego mienia, zdrowia i życia. W tym kontekście przypomina się mi epizod z życia Piłsudskiego, który opisał Stefan Żeromski. Odwiedził on Józefa Piłsudskiego w 1909 r. w Zakopanem. Jak wspomina, była to nędzna, drewnia-

na chałupa na Kasprusiach. „Zastąpiłem go siedzącego przy stole, stawiającego pasjansa. Siedział w kałesonach, bo jedyną parę spodni, jaką posiadał, oddał właśnie krawcowi do zacerowania dziur”. Józef Piłsudski miał wtedy powiedzieć, że jeżeli mu ten pasjans wyjdzie, to będzie dyktatorem Polski, a Stefan Żeromski zanotował: „Sen o tej dyktaturze w tej ruderze i w tej sytuacji bez portek wstrząsnął mną wówczas”.

Zajrzyjmy do naszych szaf, nie mam wątpliwości, że każdy z nas znajdzie tam dziesiątki „portek”. Czy jednak czegoś nam nie brak? Moim zdaniem, siły ducha ludzi pokroju Józefa Piłsudskiego i pozostałych „Ojców Niepodległości”. Ich wiara w Polskę, ale i determinacja w działaniu doprowadziły do wydarzeń, które w tym roku wielokrotnie jeszcze będziemy przywoływać. Postarajmy się, by tamte historie inspirowały nas do wysiłków wzmacniających naszą niepodległość kulturową, gospodarczą i polityczną. Taki jest bowiem ostatecznie sens świętowania podobnych rocznic.

Fotografie Mieczysława Kumiegi ze zbiorów rodziny Kumiegow z Rudnika nad Sanem, fot. nieznaną.

Panorama działań podjętych w Oddziale Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie w związku z obchodami setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości

Akademia Niepodległości - obliczony na cztery lata (2017-2021) cykl popularnych wykładów zorganizowanych we współpracy z Muzeum-Zamkiem w Łańcucie, podczas których analizowane są okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., walki o jej granice w latach następnych oraz dokonania społeczno-gospodarczo-polityczne w okresie całego dwudziestolecia międzywojennego.

Wykłady odbywają się w budynku dawnego kasyna urzędniczego w Łańcucie. W ich trakcie na tle wydarzeń historycznych prezentowane są wątki biograficzne, często zawierające odniesienia lokalne. Wykłady umożliwiają poszerzenie wiedzy historycznej, stanowią również okazję do wzmacniania postaw patriotycznych. Odbyły się już wykłady prof. Janusza Ciska „Niepodległość 1918 i 1989 – podobieństwa i różnice”, prof. Janusza Odziemkowskiego „Socjalistyczna irredenta”, prof. Tadeusza Zycha „Drużyniacy i Strzelcy”, prof. Mariusza Wołosa „Legionowy wysiłek” i dra Jerzego Kirszaka „Kazimierz Sosnkowski – współtwórca Niepodległości”. Kolejny wykład poświęcony Józefowi Hallerowi i Błękitnej Armii odbędzie się w Łańcucie we wrześniu.

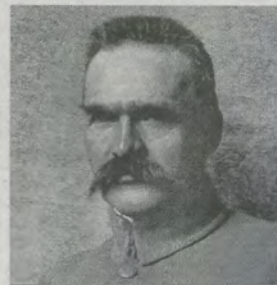
Biało-czerwony szlak. Moja Niepodległa - cykl ekspozycji plenerowych zainicjowany 21 maja 2018 r. jednocześnie w kilkunastu miastach w całym kraju wystawą „Ojcowie Niepodległości”. Na Podkarpaciu wystawa prezentująca dokonania liderów walki o wolną Polskę z 1918 r.: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Wincentego Witosa, Wojciecha Korfanteo i Ignacego Daszyńskiego zaprezentowana w Sanoku. W kolejnych miesiącach będzie prezentowana w: Brzozowie, Ustrzykach Dolnych, Solinie, Krośnie, a od jesieni w Przemyślu i Rzeszowie. W IPN Oddział w Rzeszowie można również wypożyczyć wersję tej wystawy na rollupach, które można prezentować wewnątrz budynków.

W październiku w przestrzeni publicznej pojawi się kolejna wystawa, ukazująca jak Święto Odzyskania Niepodległości funkcjonowało w różnych okresach najnowszych dziejów Polski. Adresowana szczególnie do młodych odbiorców, bogato ilustrowana wystawa prezentować będzie jak kiedyś świętowano 11 listopada w II RP, w czasie II wojny światowej, w okresie PRL i na wychodźstwie.

OJCOWIE NIEPODLEGŁOŚCI

PIŁSUDSKI

WITOS

DMOWSKI

KORFANTY

PADEREWSKI

DASZYŃSKI

Tryptyk na 100-lecie Niepodległości - widowisko artystyczne będące połączeniem koncertu i inscenizacji historycznej, oddające w trzech odsłonach o tytułach: „Niewola”, „Walka” i „Ku wolności...” konteksty polityczne i nastroje społeczne z czasów, w których Polska znajdowała się pod rozbiorem, z okresu od I do II wojny światowej oraz dziejów PRL.

W każdej odsłonie widowiska zaprezentowane zostaną nowe aranżacje utworów, które weszły na stałe do kanonów polskiej piosenki. Na początku sięgniemy po teksty polskich wieszczów wyrażające tęsknotę za utraconą wolnością. W drugiej części widowiska pojawią się m.in. zespół rockowy oraz sekcja smyczkowa, które wspólnie wykonają pieśni Legionów, zaprezentowane zostaną również najlepsze utwory dwudziestolecia międzywojennego. Na zakończenie sięgniemy zarówno po znane z PRL protest songi, jak i utwory całkiem nowe, np. skomponowane do tekstów grypsów więziennych Łukasza Cieplińskiego. Staramy się, by w widowisku planowanym na 4 listopada 2018 r. w charakterze gościa specjalnego wziął udział Mieczysław Szczepiński.

Podkarpackie Twarze Niepodległości - realizowany wspólnie z Telewizją Polską Oddział w Rzeszowie cykl programów przypominających dokonania lokalnych bohaterów walki o niepodległość Polski. Wśród nich znaleźli się: członkowie Związku Walki Czynnej, organizatorzy Drużyn Strzeleckich, żołnierze Legionów Polskich, uczestnicy manifestacji patriotycznych oraz inicjatorzy akcji rozbrajania wojsk zaborców, przejmowania ich urzędów oraz tworzenia polskiej administracji.

Do tej pory wyemitowane zostały programy przedstawiające sylwetki: Władysława Wilka, Bronisława Bartyńskiego, Przemyskich Orłat, Leopolda Lisa-Kuli i gen. Andrzeja Galicy. Po zakończeniu projektu planowana jest również publikacja, w której znajdą się rozszerzone biogramy wspomnianych bohaterów.

Stulecie odrodzonego Państwa Polskiego na mapie Europy i Świata. Polska myśl geopolityczna w XX wieku - międzynarodowa konferencja naukowa organizowana przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN Oddział w Rzeszowie, która odbędzie się w Rzeszowie od 17 do 19 października 2018r. Jej uczestnicy będą konfrontować dawne i obecne koncepcje geopolityczne formułowane przez naukowców, publicystów i polityków z realiami politycznymi, gospodarczymi, militarnymi i społecznymi, które miały wpływ zarówno na odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r., jak i jej późniejsze dzieje.

Wiek Niepodległości - cykl wywiadów z historykami, badaczami oraz pasjonatami historii i tradycji niepodległościowych realizowanych we współpracy z Radiem Via. Na antenie prezentowane są najważniejsze fakty i sylwetki kluczowych postaci walki o wolność oraz ślady tamtych wydarzeń w naszym regionie. Formuła programu umożliwia zadawanie pytań przez radiosłuchaczy po wyemitowaniu audycji, na które odpowiedzi udzielane są podczas emisji kolejnego odcinka. Gospodarzem programu jest Agnieszka Radochońska-Kloc, audycja emitowana jest w drugą i czwartą środę miesiąca o godz. 19.40 (powtórka w drugą i czwartą niedzielę o godz. 17).

Agnieszka Radochońska-Kloc i dr Bogusław Wójcik. Fot. Katarzyna Gajda-Bator

Podczas wyemitowanych już programów słuchacze mogli zapoznać się m.in. z planami naukowymi i edukacyjnymi IPN na rok świętowania niepodległości oraz analizą wydarzeń związanych z konfederacją barską i powstaniem styczniowym. Przypomniane zostały również dokonania płk. Leopolda Lisa-Kuli i Józefa Hallera oraz „Ojców Niepodległości”: Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wincentego Witosa. Gośćmi jednego z programów byli wnukowie kpt. Tadeusza Kirchnera, pochodzącego z Podkarpacia żołnierza polskiego, pierwszego mistrza Polski w lekkoatletyce, zamordowanego w Charkowie.

Mapy Pamięci - interaktywny portal internetowy, na mapach którego wszyscy zainteresowani znajdą lub sami będą mogli zaznaczyć miejsca związane z wydarzeniami i postaciami, mającymi wpływ na odzyskanie przez Polskę niepodległości. Ideą tego przedsięwzięcia jest połączenie wspólnych wysiłków, których celem jest przypomnienie niejednokrotnie zapomnianych już bohaterów wydarzeń z lat 1914-1920. Portal będzie dostępny od 2019 roku.

MAPYPAMIĘCI

Ferie/Wakacje z IPN - zajęcia łączące elementy edukacji historycznej, patriotycznej i regionalnej z zabawą dla dzieci wycieczkowymi m.in. w Ośrodku „Caritas” Diecezji Rzeszowskiej w Myczkowcach, organizowane przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN Oddział w Rzeszowie.

Podczas zajęć zatytułowanych „Od Kościuszki do Paderewskiego” dzieci i młodzież w ciekawej i przystępnej formie poznają historię powstania narodowych oraz okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. Elementem tych

zajęć są warsztaty plastyczne i muzyczne, których zwieńczeniem są dwa konkursy: prac plastycznych o tematyce niepodległościowej oraz pieśni patriotycznych. W trakcie zajęć zapraszamy również na spacer historyczny „Szlakiem Niepodległości” po Rzeszowie oraz projekcje filmów dokumentalnych przywołujących wydarzenia związane z odzyskaniem niepodległości.

Wyjazdy edukacyjne do ośrodków polskich w Kolonii i Frankfurcie nad Menem - w kwietniu br. pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej IPN w Rzeszowie przy współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Polskiej Szkoły w Eschborn prezentowali wystawę „Ojcowie Niepodległości” i przeprowadzili zajęcia edukacyjne o tematyce niepodległościowej dla uczniów w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Konsulacie Generalnym RP w Kolonii z siedzibą we Frankfurcie nad Menem oraz w parafii polskiej na Mühlbergu we Frankfurcie nad Menem.

Zenon Fajger i Maciej Rędziniak podczas prezentacji wystawy w parafii polskiej na Mühlbergu we Frankfurcie nad Menem. Fot. Barbara Lange

Odwiedzający wystawę w parafii polskiej na Mühlbergu we Frankfurcie nad Menem. Fot. Barbara Lange

Szlakiem II Brygady Legionów - wyjazd studyjny zorganizowany 6 - 10 czerwca 2018 r. przez IPN Oddział w Rzeszowie i Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich Oddział w Rzeszowie, szlakiem Karpackiej Żelaznej Brygady Legionów przez Ukrainę i Rumunię. Pokłosiem tego wyjazdu będzie m.in. album, w którym znajdą się teksty historyków z IPN Oddziału w Rzeszowie oraz opracowania dziennikarzy opisujące współczesne realia terenów, na których działały Legiony, w tym również informacje dotyczące bazy turystycznej i regionalnych ciekawostek.

Uczestnicy wyjazdu 7 czerwca dotarli do Przełęcz Legionów, a także uczestniczyli w spotkaniu w Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku. Następnego dnia odwiedzili Cmentarz Polski w Kołomyi, gdzie znajdują się groby polskich legionistów oraz pomnik II Brygady Legionów Polskich przekształcony na pomnik Strzelców Siczowych. Natomiast w Nowym Soloncu już w Rumunii spotkali się z miejscową wspólnotą polską, która na te tereny przybyła w XVIII wieku. W Domu Polskim znajdującym się w tej miejscowości wygłoszono kilka odczytów poświęconych II Brygadzie Legionów Polskich oraz historii Polski. Ostatniego dnia uczestnicy wyjazdu dotarli w okolice Carlibaby, gdzie zwiedzali miejsca związane z walkami II Brygady Legionów. Na grobie porucznika Stanisława Strzeleckiego i czterech legionistów polskich poległych bohaterską śmiercią 19 stycznia 1915 r. zapalili biało-czerwone znicze.

Uczestnicy wyjazdu studyjnego na Przełęcz Legionów. Fot. Katarzyna Gajda-Bator

Dr Piotr Szopa podczas wykładu dla wspólnoty polskiej w Nowym Soloncu. Fot. Katarzyna Gajda-Bator

Grób por. Stanisława Strzeleckiego i 4 legionistów. Fot. Katarzyna Gajda-Bator

Rówieśnicy Niepodległej - projekt badawczy realizowany przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN Oddział w Rzeszowie, którego celem jest dotarcie do osób urodzonych w okresie odzyskania przez Polskę niepodległości, które były świadkami również jej późniejszych losów. Projekt zakłada zebranie relacji wspomnianych osób, w których pojawią się także wypowiedziane w kontekście ich życiowych doświadczeń opinie na temat współczesnej Polski. Do grona takich wyjątkowych osób należą kpt. Maria Mirecka-Lorys i ppor. Tadeusz Lutak.

Uroczystość odznaczenia Marii Eleonory Mireckiej-Lorys Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski w Pałacu Prezydenckim, 12 lutego 2016 r. Fot. Adrian Grycuk

Autorzy tekstów:

dr Marcin Bukała
Zenon Fajger
Katarzyna Gajda-Bator
Jakub Izdebski
dr Jacek Magdoń
dr Mirosław Surdej
dr Piotr Szopa
dr Bogusław Wójcik

**Zapraszamy do korzystania z oferty
IPN Oddział w Rzeszowie**

Facebook: facebook.com/IPN.Rzeszow/
Twitter: twitter.com/ipnrzeszow/
Strona www: rzeszow.ipn.gov.pl

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Oddział w Rzeszowie

Dodatek historyczny Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie

Szanowni Państwo!

W tym roku obchodzimy Jubileusz 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Instytut Pamięci Narodowej realizuje szereg projektów związanych z tym wydarzeniem, zarówno w wymiarze naukowym, edukacyjnym, informacyjnym i kulturalnym. Wiele spośród nich rozpisane zostało również na kolejne lata, gdyż kształtowanie niepodległego państwa polskiego było procesem kilkuletnim. Również Oddział IPN w Rzeszowie przygotował samodzielnie oraz we współpracy z innymi instytucjami liczne wydarzenia odwołujące się do czynu niepodległościowego naszych przodków. Jesteśmy do dyspozycji zarówno dla najmłodszych mieszkańców Podkarpacia, jak też dla tych nieco starszych; zachęcając do korzystania z naszych propozycji.

Dokonania licznych pokoleń Polaków zasługują na pamięć, szacunek i cześć. Ich postawa i poświęcenie dla Ojczyzny kształtują naszą tożsamość, tradycje i wartości. Dzięki temu możemy poczuć się wspólnotą, a każdy indywidualnie realizując współczesne zadania na rzecz Polski, przykładą swoją rękę do czynu niepodległościowego naszych przodków.

dr Dariusz Iwaneczko
dyrektor Oddziału IPN w Rzeszowie

O potrzebie świętowania rocznic państwowych

dr Bogusław Wójcik

W ósmą rocznicę odzyskania niepodległości, 11 listopada 1926 r. na falach Polskiego Radia Józef Piłsudski w utrzymanym w bajkowej konwencji przemówieniu wypowiadał między innymi te słowa: „Grzmia bębny warkotem okrutnym. Brzmia trąby mosiężne krzykiem, wołając żołnierzy. Idzie lud zbrojny, idzie twarda w zbrojach piechota, helmy na nich stalowe, świecą lufy żelazne, idą krokiem twardym, miarowym, idą po zwycięstwo. (...) Świat zaczął się przemianami ogromne, skąd idą? Dokąd płyną? Czy z bajek i czarów? Czy z czego innego?”

Wsluchując się w te słowa słyszę odgłosy stukających o bruk żołnierskich butów, szcęk broni i wiwatujące tłumy. Dostrzegam dumę młodzieńców w czapkach z legionowymi orzełkami, myślę o ich poświęceniu, poniesionych już wojennych trudach i perspektywach kolejnych walk, podczas których bronić będą wciąż jeszcze kruchej niepodległości Polski. Odczuwam ich szczęście z odrodzenia państwa i odzyskanej wolności, ale także z odrodzenia duszy. Uświadamiam sobie, że ja i mój świat, w którym żyję, wszystko wokół mnie wyrasta z odzyskanej i obronionej wówczas niepodległości, bez której my współcześni Polacy nie byłibyśmy sobą. Myślę o geopolitycznych

uwarunkowaniach, które umożliwiły odrodzenie Rzeczypospolitej, o bezpośrednich architektach tego wydarzenia: Józefie Piłsudskim, Romanie Dmowskim, Ignacym Paderewskim, Wojciechu Korfantom, Ignacym Daszyńskim, Wincentym Witosie i całej rzeszy idealistów i bohaterów. Nie będą oni bezimienni o tyle, o ile zechcemy dostrzec upamiętniające ich czyny pomniki, obeliski, tablice, których tak wiele przetrwało w otaczającej nas przestrzeni publicznej, mimo niesprzyjających uwarunkowań PRL.

Przeżywam radość, gdy we wspomnieniach i obrazach ożywają bohaterские czyny tych ludzi, którzy gotowi byli dla wolności Ojczyzny poświęcić wszystko. Tak jak na przykład Mieczysław Kumięga z Rudnika nad Sanem, który zginął w 1919 r. podczas Kampanii Wileńskiej. Został ranny w nogi, a następnie zakłuty sowieckimi bagnietami. Wykonana przez jednego z żołnierzy rycina przedstawiająca to zdarzenie, przekazana rodzinie, zaginęła podczas kolejnej zawieruchy wojennej wraz z innymi dokumenta-

Fotografie Mieczysława Kumięgi ze zbiorów Rodziny Kumięgów z Rudnika nad Sanem, fot. nieznaną

mi. Przetrzywał jednak jego fotografie, między innymi ta z kolegami z frontu. Takich jak on, którzy oddali życie za niepodległość Polski w latach 1914-1920 tylko ze szkoły do której uczęszczał, a więc Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Rudniku nad Sanem, było piętnastu.

Staram się, by rocznicowe fanfary nie przygłuszyły namysłu nad historią Polski, która splata się z jej teraźniejszością. Dlatego powracam do pytań o źródła i kierunki dokonujących się przemian przed stu laty i dziś. Chcę wznieść się ponad wir bieżących spraw rodzinnych, zawodowych i społecznych, by wyraźniej dostrzec Rzeczypospolitą, czyli naszą wspólną sprawę, nasz wspólny ojczysty byt, dzięki któremu będąc w nim czujemy się, jak w domu. Po wybuchu II wojny światowej i po jej zakończeniu miliony Polaków zostało zmuszonych do emigracji politycznej, przez dwie ostatnie dekady miliony z nas wybierało emigrację zarobkową. W ramach tego ostatniego zbiorowego doświadczenia mogliśmy się przekonać już nie z lektury dzieł literackich, pamiętników, czy wspomnień, jak gorzkie bywa życie wśród obcych i tęsknota za rodzinnymi stronami. W tym kontekście łatwiej odczuć chociażby namiastkę stanów ducha, którą przeżywali nasi rodacy sto i więcej lat temu. Jak wielkie było ich umiłowanie ojczystego kraju, gdy walczyli o jego niepodległość podczas insurekcji kościuszkowskiej, powstań listopadowego i styczniowego, na frontach I wojny światowej i w trakcie powstań wielkopolskiego i śląskich. Ileż potrafili znieść upokorzeń i jak wielki był ich upór, skoro rusyfikowani i germanizowani nie pozwolili wydrzeć sobie języka ojczystego, zwyczajów, religii i godności.

Chcę świętować 100 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości ze swoją żoną i córkami, rodziną, sąsiadami, mieszkańcami Podkarpacia i całego kraju. Z Wami wszystkimi Polakami XXI wieku. Chcę, by to świętowanie miało również wymiar pragmatyczny, byśmy zrozumieli, że tamta niepodległość i niepodległość dzisiaj nie zrodziły się z „bajek i czarów”, lecz z ogromnego wysiłku, poświęcenia i ofiar naszych braci i siostr, Polaków, którzy nie wahali się za wolność oddawać swojego mienia, zdrowia i życia. W tym kontekście przypomina się mi epizod z życia Józefa Piłsudskiego, który opisał Stefan Żeromski. Odwiedził on Józefa Piłsudskiego w 1909 r. w Zakopanem. Jak wspomina była to nędzna, drewniana chałupa na Kasprusiach. „Zastałem go siedzącego przy stole, stawiającego pasjansa. Siedział w kałesonach, bo jedyną parę spodni, jaką posiadał, oddał właśnie krawcowi do zacerowania dziur”. Józef Piłsudski miał wtedy powiedzieć, że jeżeli mu ten pasjans wyjdzie, to będzie dyktatorem Polski, a Stefan Żeromski zanotował: „Sen o tej dyktaturze w tej ruderze i w tej sytuacji bez portek wstrząsnął mną wówczas”.

Zajrzyjmy do naszych szaf, nie mam wątpliwości, że każdy z nas znajdzie tam dziesiątki „portek”. Czy jednak czegoś nam nie brak? Moim zdaniem, siły ducha ludzi pokroju Józefa Piłsudskiego i pozostałych „Ojców Niepodległości”. Ich wiara w Polskę, ale i determinacja w działaniu doprowadziły do wydarzeń, które w tym roku wielokrotnie jeszcze będziemy przywoływać. Postarajmy się, by tamte historie inspirowały nas do wysiłków wzmacniających naszą niepodległość kulturową, gospodarczą i polityczną. Taki jest bowiem ostatecznie sens świętowania podobnych rocznic.

Panorama działań podjętych w Oddziale Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie w związku z obchodami setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości

W 100. rocznicę odrodzenia RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Instytut Pamięci Narodowej
Oddział w Rzeszowie
oraz
Muzeum – Zamek w Łańcucie

dr Marcin Bukala
Zenon Fajger
Katarzyna Gajda-Bator
Jakub Izdebski
dr Jacek Magdoń
dr Mirosław Surdej
dr Piotr Szopa
dr Bogusław Wójcik

Akademia Niepodległości

Obliczony na cztery lata (2017-2021) cykl popularnych wykładów zorganizowanych we współpracy z Muzeum-Zamek w Łańcucie, podczas których analizowane są okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., walki

o jej granice w latach następnych oraz dokonania społeczno-gospodarczo-polityczne w okresie całego dwudziestolecia międzywojennego.

Wykłady odbywają się w budynku dawnego kasyna urzędniczego w Łańcucie. W ich trakcie na tle wydarzeń historycznych, prezentowane są wątki biograficzne, często zawierające odniesienia lokalne. Wykłady umożliwiają poszerzenie wiedzy historycznej, stanowią również okazję do wzmacniania postaw patriotycznych. Odbyły się już wykłady prof. Janusza Ciska „Niepodległość 1918 i 1989 – podobieństwa i różnice”, prof. Janusza Odziem-

kowskiego „Socjalistyczna irredenta”, prof. Tadeusza Zycha „Drużyniacy i Strzelcy”, prof. Mariusza Wołosa „Legionowy wysiłek” i dra Jerzego Kirszaka „Kazimierz Sosnkowski – współtwórca Niepodległości”. Kolejny wykład poświęcony Józefowi Hallerowi i Błękitnej Armii odbędzie się w Łańcucie we wrześniu.

Biało-czerwony szlak. Moja Niepodległa

Cykl ekspozycji plenerowych zainicjowany 21 maja 2018 r. jednocześnie w kilkunastu miastach w całym kraju wystawą „Ojcowie Niepodległości”. Na Podkarpaciu wystawa prezentująca dokonania

liderów walki o wolną Polskę z 1918 r.: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Wincentego Witosa, Wojciecha Korfanteo i Ignacego Daszyńskiego zagościła najpierw w Sanoku. W kolejnych miesiącach będzie prezentowana w Brzozowie, Ustrzykach Dolnych, Solinie, Krośnie, a od jesieni w Przemyślu i Rzeszowie. W IPN Oddział w Rzeszowie można również wypożyczyć wersję tej wystawy na rollupach, które można prezentować wewnątrz budynków.

W październiku w przestrzeni publicznej pojawi się kolejna wystawa ukazująca, jak Święto Odzyska-

nia Niepodległości funkcjonowało w różnych okresach najnowszych dziejów Polski. Adresowana szczególnie do młodych odbiorców, bogato ilustrowana wystawa prezentować będzie jak kiedyś świętowano 11 listopada w II RP, w czasie II wojny światowej, w okresie PRL i na wychodźstwie.

Tryptyk na 100-lecie Niepodległości

Widowisko artystyczne będące połączeniem koncertu i inscenizacji historycznej oddające w trzech odsłonach o tytułach: „Niewola”, „Walka” i „Ku wolności...” konteksty polityczne i nastroje społeczne

MATERIAL INFORMACYJNY IPN

z czasów, w których Polska znajdowała się pod rozbiarami, z okresu od I do II wojny światowej oraz dziejów PRL.

W każdej odsłonie widowiska zaprezentowane zostaną nowe aranżacje utworów, które weszły na stałe do kanonów polskiej piosenki. Na początku sięgniemy po teksty polskich wieszczów wyrażające tęsknotę za utraconą wolnością. W drugiej części widowiska pojawią się m.in. zespół rockowy oraz sekcja smyczkowa, które wspólnie wykonają Pieśni Legionów, zaprezentowane zostaną również najlepsze utwory dwudziestolecia międzywojennego. Na zakończenie sięgniemy zarówno po znane z PRL protestsongi, jak i utwory całkiem nowe, skomponowane np. do tekstów grypsów więziennych Łukasza Cieplińskiego. Staramy się, by w widowisku planowanym na 4 listopada 2018 r., w charakterze gościa specjalnego, wziął udział Mieczysław Szczepiński.

Podkarpackie Twarze Niepodległości

Realizowany wspólnie z Telewizją Polską Oddział w Rzeszowie cykl programów przypominających dokonania lokalnych bohaterów walki o niepodległość Polski. Wśród nich znaleźli się członkowie Związku Walki Czynnej, organizatorzy Drużyn Strzeleckich, żołnierze Legionów Polskich, uczestnicy manifestacji patriotycznych oraz inicjatorzy akcji rozbrajania wojsk zaborców, przejmowania ich urzędów oraz tworzenia polskiej administracji.

Do tej pory wyemitowane zostały programy przedstawiające sylwetki: Władysława Wilka, Broni-

sława Bartyńskiego, Przemyskich Orłąt, Leopolda Lisa-Kuli i gen. Andrzeja Galicy. Po zakończeniu projektu planowana jest również publikacja, w której znajdą się rozszerzone biografie wspomnianych bohaterów.

Stulecie odrodzonego Państwa Polskiego na mapie Europy i Świata. Polska myśl geopolityczna w XX wieku

Międzynarodowa konferencja naukowa organizowana przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN Oddział w Rzeszowie, która odbędzie się w Rzeszowie w dniach od 17 do 19 października 2018 r. Jej uczestnicy będą konfrontować dawne i obecne koncepcje geopolityczne sformułowane przez naukowców, publicystów i polityków z realiami politycznymi, gospodarczymi, militarnymi i społecznymi, które miały wpływ zarówno na odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r., jak i jej późniejsze dzieje.

Wiek Niepodległości

Cykl wywiadów z historykami, badaczami oraz pasjonatami historii i tradycji niepodległościowych realizowanych we współpracy z Radiem Via. Na antenie prezentowane są najważniejsze fakty i sylwetki kluczowych postaci walki o wolność oraz ślady tamtych wydarzeń w naszym regionie. Formuła programu umożliwi zadawanie pytań przez radiosłuchaczy po wyemitowaniu audycji, na które odpowiedzi udzielane są podczas emisji kolejnego odcinka. Gospodarzem programu jest Agnieszka Radochońska-Kloc, audycja emitowana jest w drugą i czwartą środę miesiąca o godz. 19.40 (powtórka w drugą i czwartą niedzielę o godz. 17.00).

Podczas wyemitowanych już programów słuchacze mogli zapoznać się m.in. z planami naukowymi i edukacyjnymi IPN na rok świętowania niepodległości oraz analizą wydarzeń związanych z Konfederacją Barską i Powstaniem Styczniowym. Przypomniane zostały również dokonania płk.

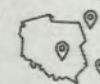
Leopolda Lisa-Kuli i Józefa Hallera oraz „Ojców Niepodległości”: Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wincentego Witosa. Gośćmi jednego z programów byli wnukowie kpt. Tadeusza Kirchnera, pochodzącego z Podkarpacia żołnierza polskiego, pierwszego mistrza Polski w lekkoatletyce, zamordowanego w Charkowie.

przedsięwzięcia jest połączenie wspólnych wysiłków, których celem jest przypomnienie niejednokrotnie zapomnianych już bohaterów wydarzeń z lat 1914-1920. Mapa będzie dostępna w 2019 r.

Ferie/Wakacje z IPN

Zajęcia łączące elementy edukacji historycznej, patriotycznej i regionalnej z zabawą dla dzieci wypoczynkowymi m.in. w Ośrodku „Caritas” Diecezji Rzeszowskiej w Myczkowcach, organizowane przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN Oddział w Rzeszowie.

Podczas zajęć zatytułowanych „Od Kościuszki do Paderewskiego” dzieci i młodzież w ciekawej i przystępnej formie poznają historie powstań narodowych oraz okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. Elementem tych zajęć są warsztaty plastyczne

MAPYPAMIĘCI

Mapy Pamięci

Interaktywny portal internetowy, na mapach którego wszyscy zainteresowani znajdą lub sami będą mogli zaznaczyć miejsca związane z wydarzeniami i postaciami, które miały wpływ na odzyskanie przez Polskę niepodległości. Ideą tego

OJCOWIE NIEPODLEGŁOŚCI

PIŁSUDSKI

DMOWSKI

PADEREWSKI

WITOS

KORFANTY

DASZYŃSKI

► Agnieszka Radochońska-Kloc i dr Bogusław Wójcik, fot. Katarzyna Gajda-Bator

MATERIAL INFORMACYJNY IPN

► Zenon Fajger i Maciej Rędziński podczas prezentacji wystawy w parafii polskiej na Mühlbergu we Frankfurcie nad Menem, fot. Barbara Lange

i muzyczne, których zwieńczeniem są konkurs prac plastycznych o tematyce niepodległościowej oraz konkursy pieśni patriotycznych. W trakcie zajęć zapraszamy również na spacer historyczny „Szlakiem Niepodległości” po Rzeszowie oraz projekcje filmów dokumentalnych przywołujących wydarzenia związane z odzyskaniem niepodległości.

Wyjazdy edukacyjne do ośrodków polskich w Kolonii i Frankfurcie nad Menem

W kwietniu br. pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej IPN w Rzeszowie przy współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Polskiej Szkoły w Eschborn prezentowali wystawę „Ojcowie Niepodległości” i przeprowadzili zajęcia edukacyjne o tematyce niepodległościowej dla uczniów w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Konsulacie Generalnym RP w Kolonii z siedzibą we Frankfurcie nad Menem oraz w parafii polskiej na Mühlbergu we Frankfurcie nad Menem.

Szlakiem II Brygady Legionów

Wyjazd studyjny zorganizowany w dniach 6 - 10 czerwca 2018 r. przez IPN Oddział w Rzeszowie i Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich Oddział w Rzeszowie, szla-

kiem Karpackiej Żelaznej Brygady Legionów przez Ukrainę i Rumunię. Pokłosiem tego wyjazdu będzie m.in. album, w którym znajdują się teksty historyków z IPN Oddział w Rzeszowie oraz opracowania dziennikarzy opisujące współczesne realia terenów, na których działały Legiony, w tym również informacje dotyczące bazy turystycznej i regionalnych ciekawostek.

Uczestnicy wyjazdu 7 czerwca dotarli do Przełęczy Legionów, a także uczestniczyli w spotkaniu w Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku. Następnego dnia Odwie-

► Uroczystość odznaczenia Marii Eleonory Mireckiej-Lorys Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski w Pałacu Prezydenckim, 12 lutego 2016 r., fot. Adrian Gryczuk

dzili Cmentarz Polski w Kołomyi, gdzie znajdują się groby polskich legionistów oraz pomnik II Brygady Legionów Polskich przekształcony na pomnik Strzelców Siczowych. Natomiast w Nowym Soloncu już w Rumunii spotkali się z miejscową wspólnotą polską, która na te tereny przybyła w XVIII wieku. W Domu Polskim znajdującym się w tej miejscowości wygłoszono kilka odczytów poświęconych II Brygadzie Legionów Polskich oraz historii Polski. Ostatniego dnia uczestnicy wyjazdu dotarli w okolice Carlilaby, gdzie zwiedzali miejsca związane z walkami II Brygady Legionów. Na grobie porucznika Stanisława Strzeleckiego i czterech legionistów polskich poległych bohaterską śmiercią 19 stycznia 1915 r. zapalili biało-czerwone znicze.

Rówieśnicy Niepodległej

Projekt badawczy realizowany przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN Oddział w Rzeszowie, którego celem jest dotarcie do osób urodzonych w okresie odzyskania przez Polskę Niepodległości, które były świadkami również jej późniejszych losów. Projekt zakłada zebranie relacji wspomnianych osób, w których pojawiają się także, wypowiedziane w kontekście ich życiowych doświadczeń, opinie na temat współczesnej Polski. Do grona takich wyjątkowych osób należą kpt. Maria Mirecka-Lorys i ppor. Tadeusz Lutak.

► Uczestnicy wyjazdu studyjnego na Przełęczy Legionów, fot. Katarzyna Gajda-Bator

► dr Piotr Szopa podczas wykładu dla wspólnoty polskiej w Nowym Soloncu, fot. Katarzyna Gajda-Bator

► Grób por. Stanisława Strzeleckiego i 4 legionistów, fot. Katarzyna Gajda-Bator

#MOJA
NIEPODLEGŁA.

Facebook: facebook.com/IPN.Rzeszow/
Twitter: twitter.com/ipnrzeszow/
Strona www: rzeszow.ipn.gov.pl

#MOJA
NIEPODLEGŁA.